

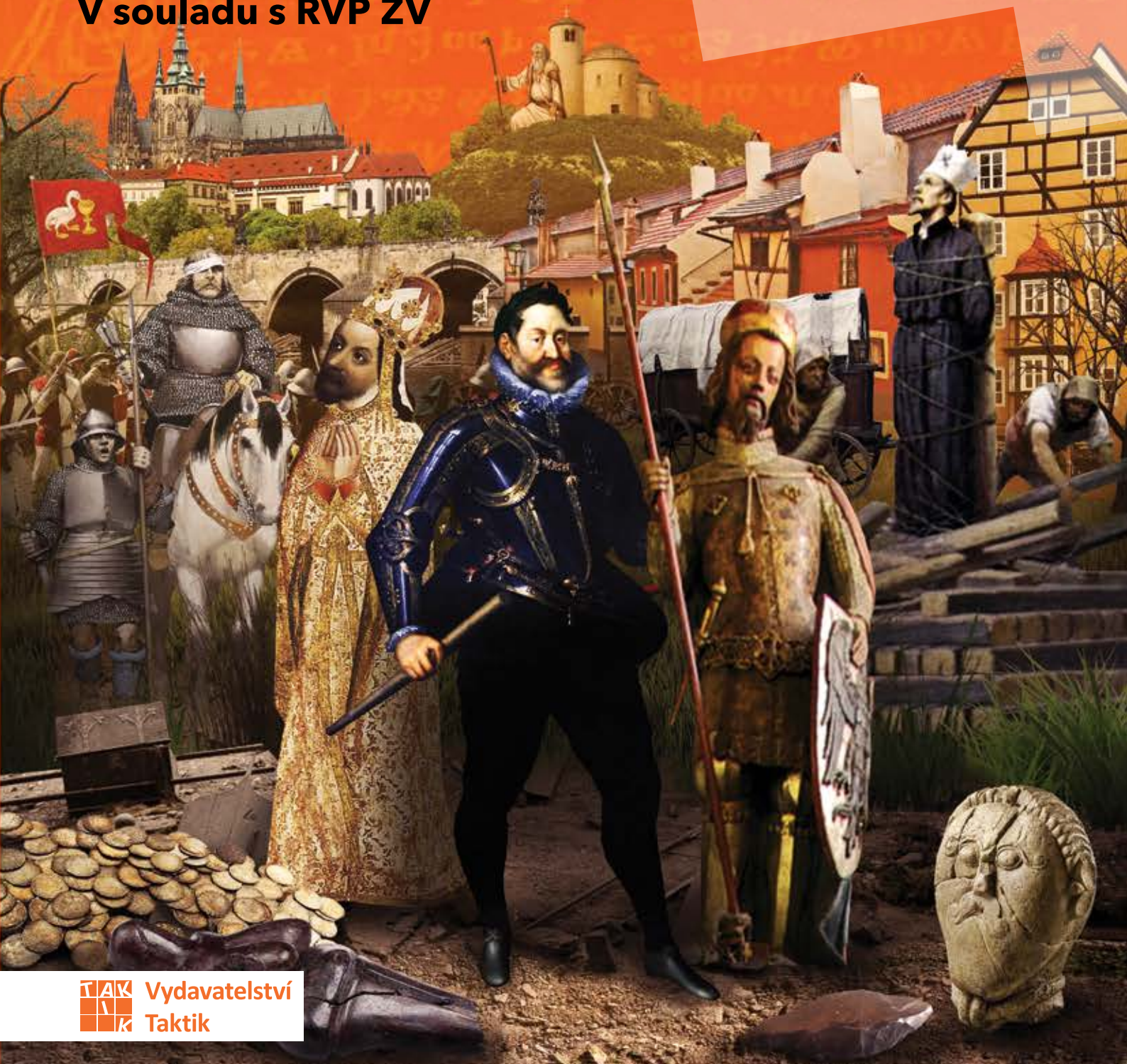
HRAVÁ

VLASTIVĚDA

NEJSTARŠÍ ČESKÉ DĚJINY

Učebnice pro 4. ročník ZŠ

V souladu s RVP ZV

Vydavatelství
Taktik

HRAVÁ VLASTIVĚDA 4

Nejstarší české dějiny

Učebnice pro 4. ročník ZŠ

Autoři: Mgr. Pavel Klech
Mgr. Irena Šlahůnková
Mgr. Lenka Sakařová
Adriena Binková
Mgr. Zuzana Švihlová
Mgr. Jan Kamrla

Recenzenti: Doc.PaedDr. Ivana Brtnová Čepičková, PhD.
Mgr. Oldřiška Janečková

Odborná spolupráce: Mgr. Marie Dobrovodská

Odpovědní redaktori: Adriena Binková, Ing. Jaroslav Brdjar

Jazyková korektorka: Mgr. Věra Štefánková

Grafická úprava a sazba: Helena Růžičková

Návrh obálky: Mgr. Martin Pavlík, Sára Doležalová

Ilustrace: MgA. Prokop Wilhelm
Mgr. Martina Vaněčková
Hana Vavřinová

ISBN: 978-80-87881-98-9

1. vydání, 2016

Copyright: © Vydavatelství Taktik International, s.r.o., Praha 2016

Vyrobil a vydal: Taktik International, s.r.o., Argentinská 38, 170 00 Praha 7

Schválilo MŠMT čj. MSMT-682/2017 dne 24. března 2017
k zařazení do seznamu učebnic pro základní vzdělávání jako součást ucelené řady učebnic
pro vzdělávací obor Člověk a jeho svět s dobou platnosti šest let.

Všechna práva vyhrazena. Šíření či reprodukce obsahu nebo jeho částí jakýmkoliv způsobem jsou bez předchozího písemného souhlasu vydavatele zakázány.

www.etaktik.cz

VLASTIVĚDA 4

NEJSTARŠÍ ČESKÉ DĚJINY
(učebnice pro 4. ročník ZŠ)

Milí žáci,

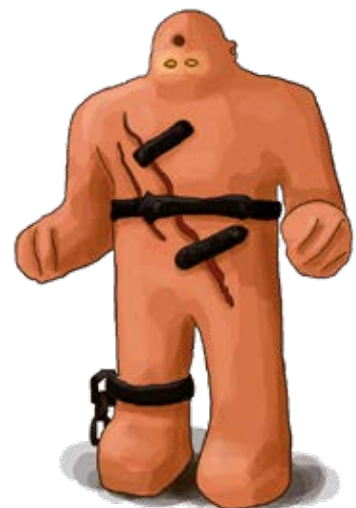
o historii už byla napsána spousta knih a natočeno mnoho filmů, protože minulost a historie lidi vždycky zajímala. Snažili se z ní čerpat vědomosti, zkušenosti či najít poučení.

Učebnice, kterou právě otvíráte, vás bude doprovázet na cestě po české minulosti. Zahrnuje velmi dlouhou dobu od pravěku a osídlení našeho území prvními lidmi, přes středověk s jeho hrady a rytířskými souboji až po novověk s nástupem rodu Habsburků na český trůn.

Učebnice je rozdělena do jednotlivých kapitol. Základní texty k učivu doprovází spousta krásných ilustrací a komiksů pro lepší představu konkrétní doby. Zajímavosti a informace navíc najdete vždy v rámečku označeném Víš, že...? Každá velká kapitola českých dějin je zakončena Výpravou za poznáním. Tento projekt vás přenese do časů, o nichž si povídáte s paní učitelkou nebo panem učitelem. Naučí vás lépe poznat a pochopit konkrétní období. Stanete se tak na okamžik staviteli velkomoravského hradiště, slovanskými obchodníky, středověkými rytíři, návrháři renezančních šatů. Zatančíte si pravěké tance, uvaříte si staročeské jídlo, navrhnete vlastní peníze a vyrobíte korunovační klenoty. Zaspíváte si jako husité, zahrajete dramatickou scénu z historie či loutkové divadlo.

Přejeme vám příjemné putování českými dějinami, hodně zábavy, nápadů a zaujetí při práci na projektech. Věříme, že vás tato učebnice se svými základními střípky historie osloví natolik, že sáhnete po další literatuře s touhou vypátrat a dozvědět se o minulosti víc.

autoři učebnice

1	Lidé a čas	3
2	Za dávných časů	4
	<i>Výprava za poznáním – pravěk</i>	7
	<i>Výprava za poznáním – Keltové</i>	10
3	Slovanské osídlení	11
4	Sámova říše	13
	<i>Výprava za poznáním – Slované</i>	14
5	Staré české pověsti	15
	<i>Výprava za poznáním – staré české pověsti</i>	17
6	Velkomoravská říše	18
	<i>Výprava za poznáním – Velká Morava</i>	20
7	Přemyslovská knížata	21
8	Život v Čechách před tisíci lety	25
	<i>Výprava za poznáním – život v Čechách před tisíci lety</i>	27
9	České království za vlády Přemyslovců	28
	<i>Výprava za poznáním – Přemyslovci</i>	32
10	Lucemburkové v Čechách	33
	<i>Výprava za poznáním – Lucemburkové</i>	37
11	Život ve středověku	38
	<i>Výprava za poznáním – život ve středověku</i>	40
12	Husitství	41
	<i>Výprava za poznáním – husité</i>	45
13	Doba pohusitská	46
	<i>Výprava za poznáním – doba pohusitská</i>	49
14	Nástup Habsburků na český trůn	50
	<i>Výprava za poznáním – období renezanace</i>	54

Další náměty a úlohy vztahující se i k jiným předmětům jsou označené těmito piktogramy:

- český jazyk
- matematika
- výtvarná výchova
- pracovní činnosti
- hudební výchova
- přírodověda
- pro chytré hlavičky
- skupinová práce

1. LIDÉ A ČAS

CO TO JE?

Minulost – doba, která už uplynula; doba, na kterou vzpomínáme.

Století (zkratka st.) – doba jednoho sta let (např. 1801–1900 = devatenácté století)

Tisíciletí (zkratka tis.) – doba jednoho tisíce let (např. 1001–2000) = druhé tisíciletí

Bez měření času se člověk dnes neobejde. Stejně tomu bylo i v dávných dobách. Dříve ovšem lidé neměli žádné hodiny, budíky a jiné ukazatele času. Při měření času se orientovali především podle **přírody** – tedy podle **slunce** a **měsíce**. Svým dlouholetým pozorováním zjistili, že **jeden rok** je doba, během které **Země oběhne kolem Slunce**. **Jeden měsíc** je čas, kdy **Měsíc oběhne kolem Země** (od úplňku k úplňku). A jeden den trvá Zemi, než se **otočí kolem své osy**.

Pravěk

- období vzniku Země, dinosaurů, vzniku a vývoje člověka

Starověk

- doba vzniku nejstarších států, zejména na jihu Evropy a severu Afriky (Egypt)

Středověk

- doba králů, rytířů, hradů, mnichů, ale i velkých bitev

Novověk

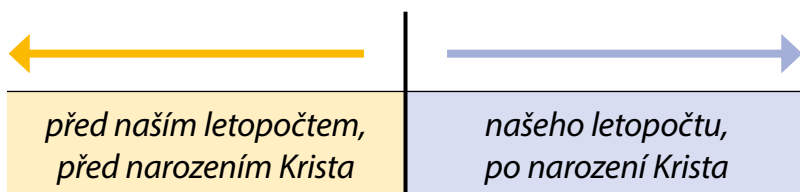
- Začíná objevením Ameriky.
- doba modernizace společnosti a průmyslové revoluce

Doba moderní

- 20. století
- současnost

Náš kalendář měří čas od domnělého **narození Ježíše Krista**. Rozlišujeme letopočty **před narozením Krista** (př. Kr.) neboli **před naším letopočtem** (př. n. l.) a po narození Krista (po Kr.) neboli **našeho letopočtu** (n. l.). V našem kalendáři je rok 1 př. n. l. přímo následován rokem 1 n. l.

VÍŠ, ŽE...?

Lidé se snažili měřit čas už ve starověku. Neměli však hodiny v podobě, jak je známe dnes. K měření času používali hodiny **sluneční**, **vodní** či **přesýpací**.

- Zjisti o těchto hodinách více.

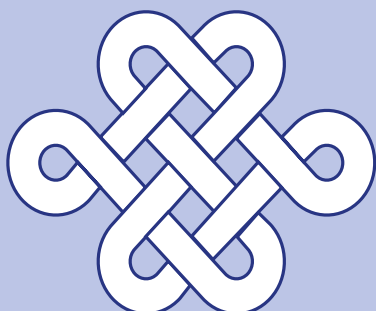
KDO TO JE?

Ježíš Kristus – hlavní postava křesťanského náboženství. Žil před více než 2000 lety. Podle křesťanů je Synem Božím, který se stal člověkem a šířil mezi lidmi křesťanskou víru. Byl zabit (ukřižován), ale křesťané věří, že se stal zázrak a on vstal z mrtvých.

ZAPAMATUJ SI!

Lidé měří čas podle **doby oběhu Slunce, Měsíce a Země**. Náš kalendář se řídí **narozením Krista**. Rozlišujeme roky **před naším letopočtem** a **našeho letopočtu**. Celé dějiny světa dělíme na **pravěk, starověk, středověk, novověk** a **dobu moderní**.

Keltové byli velmi kulturní národ se silným národním cítěním. A to nevytvořili nikdy jednotný stát. I dnes bychom se od nich mohli leccos naučit. Jejich kultura se nejvíce projevila v náboženství, obřadech a v umění. Byli velmi nadaní a některé jejich symboly používáme dodnes i my. Možná to ani nevíš...

NEKONEČNÝ UZEL

– znamená plynulost a návaznost, dlouhověkost a věčnost.

TRIQUETRA

– symbol rovnováhy a štěstí, představuje koloběh života.

SPIRÁLA

– symbol života, představuje vesmírnou energii a Slunce.

Můj magický symbol

PC **VV** Vytvoř svůj kouzelný symbol. Nejdříve ho promysli a navrhni (kresba tužkou). Pak vytvoř z dostupných materiálů (vlna, provázek, bužírky, papír) reliéf na čtvrtce tvrdého papíru.

ČJ Vysvětli, jak se tvůj symbol jmenuje a k čemu slouží. (Co představuje, jak pomáhá, co přináší?)

Moje peníze

PC Líbí se ti keltské duhovky? Navrhni si vlastní mince a vyrob je z keramické hlíny, modelíny, moduritu nebo vytvoř sádrové odlitky.

- Vymysli pro své mince název a jejich hodnotu.
- Zahrajte si ve třídě na keltský obchod – koupi a prodej výrobků.

VÍŠ, ŽE...?

Keltové uctívali své bohy (duchy) prostřednictvím přírody – vody, kopců a stromů. Prameny, močály, řeky a propasti považovali za cesty k bohům do podzemí. Těmito „cestami“ dávali bohům dary, někdy i živé oběti. Dodnes udržují lidé zvyk házet mince do hlubokých studní, propastí apod., aby měli štěstí.

Cernunnos – keltský bůh zvířat a plodnosti s jelení hlavou

Př **VV** Tajemný duch lesa

Na vycházce do přírody vytvoř dle vlastní fantazie sám nebo se spolužáky ducha lesa (louky, řeky). Využij při své práci nalezených přírodnin a přírodních objektů (kameny, kůru, klacky, pařez, břeh řeky nebo potoka, kaluže, trávu, rostliny, kmeny stromů, jeskyňe, plody atd.). Využij i terénu krajiny, začleň bytost do vhodného prostředí.

ZOPAKUJ SI:

1. Kdy se na našem území objevili Keltové?
2. V čem Keltové vynikali? Co víš o keltské společnosti?
3. Co to jsou oppida a duhovky?
4. Kým a kdy byli Keltové z našeho území vytlačeni?

3. SLOVANSKÉ OSÍDLENÍ

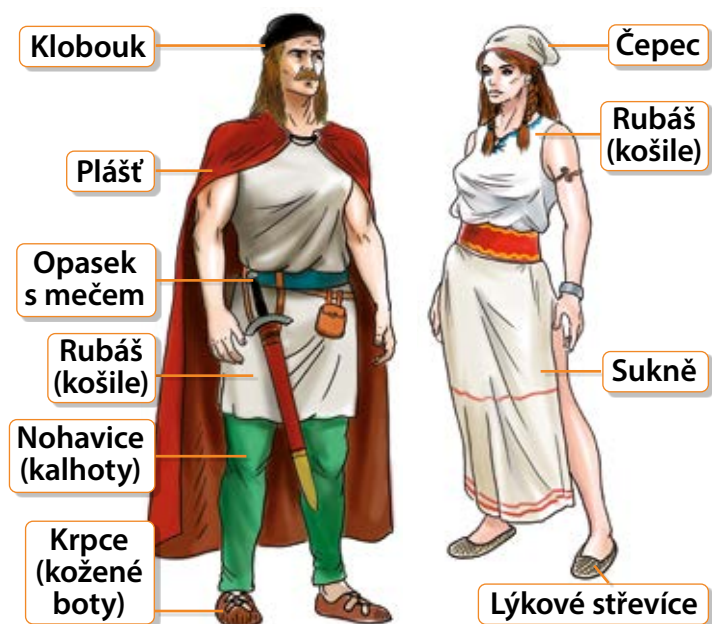
V 6. století n. l. k nám přicházejí kmeny Slovanů a vytlačují z našeho území Germány. Příchodem Slovanů na naše území končí **pravěk** a začíná **středověk**. Pohyb nejen slovanských a germánských, ale i dalších kmenů po Evropě označujeme jako **stěhování národů**, které trvalo téměř 200 let.

Slované k nám přišli ze **západní Ukrajiny a východního Polska**. Pravlast Slovanů se nacházela v povodí řek Odry, Dněpru a Visly. Odtud se začali Slované šířit třemi směry – na jih, východ a západ. Podle toho se dělí na jižní, východní a západní Slovany. My Češi patříme k západním Slovanům.

VÍŠ, ŽE...?

- **Východní Slované** pronikli na území dnešního Ruska (Rusové, Ukrajinci, Bělorusové).
- **Jižní Slované** se dostali na území Balkánského poloostrova (Slovinci, Srbové, Chorvati, Bulhaři, Makedonci).
- **Západní Slované** se usadili od Baltského moře po severní část Alp (Češi, Slováci, Poláci, Lužičtí Srbové).

JAK ŽILI SLOVANÉ?

První Slované se usazovali v okolí řek. Živil se převážně **zemědělstvím**. Půdu získávali vypalováním lesa. Pěstovali obilí, luštěniny a zeleninu. Jídelniček si doplňovali také sběrem ovoce, lovem ryb a divoké zvěře. Z domácích zvířat chovali krávy, prasata, ovce, kozy a slepice.

Vyráběli si med. Vytvářeli ručně hliněné nádoby (**keramika**), železné nástroje (**kovářství**), zpracovávali kosti, kůže, uměli **tkát látky**. Provozovali **výměnný obchod** – vyměňovali si jeden druh zboží za druhý.

Slované žili v **rodech**, v jejichž čele stál stařešina. Později se rody spojovaly v **kmeny** v čele s náčelníkem. Žili ve vesnicích čítajících kolem 50 obyvatel.

Mrtvé spalovali a popel sypali do jam nebo do nádob (popelnic). Mrtvým náčelníkům stavěli **mohyly** (násep z kamení nebo hlíny nad hrobem). Obyčejní lidé měli ploché hroby bez mohyl.

Uctívali mnoho bohů – takovému náboženství říkáme **pohanské náboženství**. Nejmocnějším bohem byl **Perun** – bůh války, hromu a blesku.

JAK SE OBLÉKALI? Nosili oblečení z vlny a lnu. Hlavní součástí oděvu byl rubáš (plátěná košile). Ženy nosily sukni, muži nohavice.

Kdo byli Hunové?

Příčinou stěhování Slovanů byli pravděpodobně Hunové – kočovný kmen z Asie. Hunové na Slovany pořádali útoky a vytlačovali je z jejich území. Jezdili na malých podivných koních.

- Zjistí si další zajímavosti o Hunech.

6. VELKOMORAVSKÁ ŘÍŠE

V 9. století vznikla **Velkomoravská říše** – první státní útvar západních Slovanů. Slovanům tehdy patřila dvě knížectví – **Moravské** na Moravě v čele s **Mojmírem I.** a **Nitranské** na Slovensku v čele s **Pribinou**. Obě knížectví spolu soupeřila.

Mojmíru I. se podařilo vyhnat Pribinu ze Slovenska a připojit Nitranské knížectví k Moravskému. Mojmír I. se tak stal zakladatelem Velkomoravské říše a **prvním panovníkem**. Rozšiřoval dále území, stavěl hradiště. Z Francké říše pozval latinské kněze, aby šířili **křesťanství**. To mělo vytlačit dosavadní pohanské náboženství.

Kníže Mojmír I.

 Jaký je rozdíl mezi pohanským a křesťanským náboženstvím?

Centrem Velkomoravské říše byla **Morava**. Postupně se rozšířila o území současného Slovenska, části Rakouska a Maďarska.

VĚROZVĚSTOVÉ KONSTANTIN A METODĚJ

Nástupcem Mojmíra se stal jeho synovec **Rastislav**. Ten kvůli posílení své moci velmi podporoval šíření křesťanství. Kázalo se však **latinsky** a lidé takovým kázáním nerozuměli. Rastislav proto latinské kněze vyhnal a požádal byzantského císaře, aby k nám poslal věrozvěsty (učitele víry), kteří by šířili křesťanství v jazyce, kterému by lidé rozuměli.

Tak k nám byli **roku 863** vysláni bratři, vzdělaní kněží **Konstantin a Metoděj** ze Soluně v dnešním Řecku. Šířili křesťanství ve **staroslověštině**. Přispěli také k **rozvoji vzdělanosti** – učili lidi číst a psát. Sestavili **první slovanské písmo** – **hlaholici** a do slovanského jazyka přeložili hlavní část **bible**.

Kníže Rastislav
(synovec Mojmíra I.)

CO TO JE?

Bible

Soubor starověkých knih, pro křesťany posvátných. Chápu ji jako svědectví lidské zkušenosti s Bohem.

VÍŠ, ŽE...?

Jedinou dodnes zachovanou architektonickou památkou Velké Moravy z 9. století je kostel sv. Markéty Antiochijské u Kopčan na Slovensku.

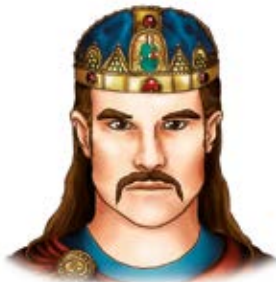

Konstantin a Metoděj byli v šíření křesťanství velmi úspěšní, kázali však v nepovoleném jazyce. Byli proto povoláni papežem do Říma, aby své učení obhájili. V Římě byla jejich práce schválena. Metoděj byl dokonce jmenován biskupem. Konstantin však těžce onemocněl a brzy zemřel. Před smrtí ještě vstoupil do kláštera, kde přijal jméno **Cyril**.

Metoděj se vrátil na Moravu, kde se zatím vlády ujal **Svatopluk** (synovec Rastislava). Po návratu Metoděj pokračoval ve svém učení. Když zemřel, byli jeho žáci – staroslověnsky vzdělaní kněží a mniši – vyhnáni ze země. Začalo se **kázat opět v latině** a psalo se tzv. **latinkou**.

Kníže Svatopluk
(synovec Rastislava)

Kníže Mojmir II.
(syn Svatopluka)

ROZPAD VELKOMORAVSKÉ ŘÍŠE

Za vlády Svatopluka dosáhla Velkomoravská říše největšího rozsahu. Po Svatoplukově smrti se o vládu dělili jeho synové. Velkomoravským knížetem se stal syn **Mojmir II.**, nitranským knížetem syn **Svatopluk II.** Mezi bratry docházelo k rozbrojům a to byl počátek zániku říše. Rozpadající se **Velká Morava** nakonec podlehla v boji s Maďary a na začátku **10. století zanikla**.

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY

O životě obyvatel Velkomoravské říše nám napovídají mnohé nálezy z archeologických vykopávek. Nacházejí se na místech **opevněných hradišť**, která byla **středisky řemesel a obchodu** (např. Mikulčice, Staré Město, Uherské Hradiště, Olomouc). Kromě hrobů a kamenných kostelů zde byly objeveny i drobné předměty – kovové nástroje, zbraně, nádoby, šperky, gombíky aj., které svědčí o rozvoji řemesel jako **šperkařství, hrnčířství nebo kovářství**.

Gombík
– ozdobný knoflík

Nákonč
– ozdobné kování opasku

ZAPAMATUJ SI!

V 9. st. vznikl první státní útvar západních Slovanů – **Velkomoravská říše**. Prvním panovníkem byl **Mojmir**, po něm vládli **Rastislav** a **Svatopluk**. Pohanství bylo nahrazeno křesťanstvím (vírou v jednoho Boha). Ve slovanském jazyce přišli křesťanství šířit **Konstantin** a **Metoděj**. Sestavili **první slovanské písmo hlaholici**. Po jejich smrti se opět psalo **latinkou**. Rozvíjí se řemesla, **obchod**, staví se **hradiště**. V 10. st. se **Velkomoravská říše rozpadá**.

9. ČESKÉ KRÁLOVSTVÍ ZA VLÁDY PŘEMYSLOVCŮ

VÁCLAV II. – ČESKÝ A POLSKÝ KRÁL

V době otcovy smrti bylo Václavovi 7 let a vlády se ujal jeho strýc **Ota Braniborský**, který se chtěl zmocnit trůnu. Malého Václava dal uvěznit. V zemi zavládlo násilí a nejistota. Tlupy **loupeživých „Braniborů“** ničily zemi a sužovaly obyvatelstvo. Po pěti letech byl Václav českou šlechtou osvobozen a ujal se vlády. V zemi zavládl klid.

Václav II. **podporoval vzdělání** (založil Zbraslavský klášter), **rozvoj měst, řemesel a obchodu**. Byl **schopným politikem a diplomatem**. Stal se i **králem polským** a pro svého syna získal korunu uherskou.

Václav II.
(český a polský král)

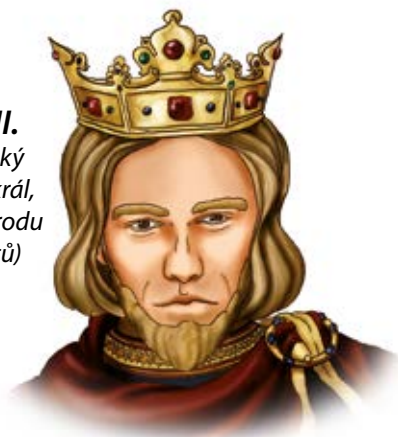
Václav II. zavedl pražský groš. Vyráběl se ze stříbra, které se začalo těžit i v Kutné Hoře.

VÍŠ, ŽE...?

Václav II., ač sám nevzdělaný a uzavřené povahy, podporoval vzdělání a chtěl založit univerzitu. Dal postavit mincovnu (ražba grošů) **Vlašský dvůr v Kutné Hoře**, která byla jedním z největších průmyslových center Evropy.

Václav III.
(český, polský a uherský král, poslední z rodu Přemyslovců)

VÁCLAV III. – POSLEDNÍ PŘEMYSLOVEC

Tento vzdělaný panovník byl **králem českým, polským a uherským**. Uherské koruny se vzdal, v Polsku se proti němu bouřila šlechta. Aby si udržel polskou korunu, vydal se s vojskem do Polska.

Cestou byl neznámým vrahem **roku 1306 v Olomouci zavražděn**. Václav III. byl posledním mužem z rodu Přemyslovců a neměl žádné děti. **Rod Přemyslovců tak vymírá po meči.**

VÍŠ, ŽE...?

Král **Václav III.** pocházel z dvojčat. Jeho sestra Anežka zemřela v dětském věku. Podle záznamů dochovaných ve Zbraslavské kronice mluvil Václav III. čtyřmi jazyky – českým, německým, uherským a latinským.

Zavraždění krále Václava III. roku 1306 v Olomouci

M Václav III. se narodil v roce 1289. Spočítej, kolik mu bylo let, když zemřel.

DOBA RYTÍŘSKÁ

Rytíř byl středověký válečník, který bojoval převážně na koni. Každý rytíř byl šlechticem, ale ne každý šlechtic rytířem. Před pasováním na rytíře musel prokázat **statečnost** a **věrnost** panovníkovi. Mezi rytířské ctnosti patřila také **zdvořilost** a **úcta k ženám**, **ochrana slabých** (pomoc vdovám a sirotkům), **víra v Boha** a **štedrost**.

Oblékal se do kovové zbroje, která se skládala z **brnění**, **přilby** a **štítu**. Jeho hlavními zbraněmi byly **meč** a dlouhé **kopí**. Těžkooděná jízda byla elitou a ve většině bitev i rozhodující silou středověkého vojska. V dobách míru se rytíři cvičili na **turnajích**, kde bojovali s **dřevci**.

CO TO JE?

Heraldika – věda, která se zabývá studiem erbů.

Erb
Přemyslovců

VÍŠ, ŽE...?

Označení rytíř jako šlechtický titul se začíná používat až ve 12. století. Pasování na rytíře byl slavnostní obřad. V českých zemích pasoval rytíře pouze král.

Rytířský turnaj – Turnaj se ve středověku obvykle pořádal při mimořádných slavnostních událostech – např. korunovace, zásnuby a svatby vladařů, přísahy věrnosti nebo mírová jednání. Pro bohatou šlechtu i její služebnictvo byl vždy velkým svátkem a zábavou. Často jej doplňovaly další oslavy (hostiny, plesy, slavnostní mše).

ČJ Rytíři ve filmech a knihách – Zamysli se, zda jsi četl(a) nějakou knihu nebo zhlédl(a) film o životě rytířů.

ZAPAMATUJ SI!

Přemysl Otakar I. získal v roce 1212 **Zlatou bulu sicilskou**. Ta potvrdila **nezávislost Českého království** a **dědičný královský titul**.

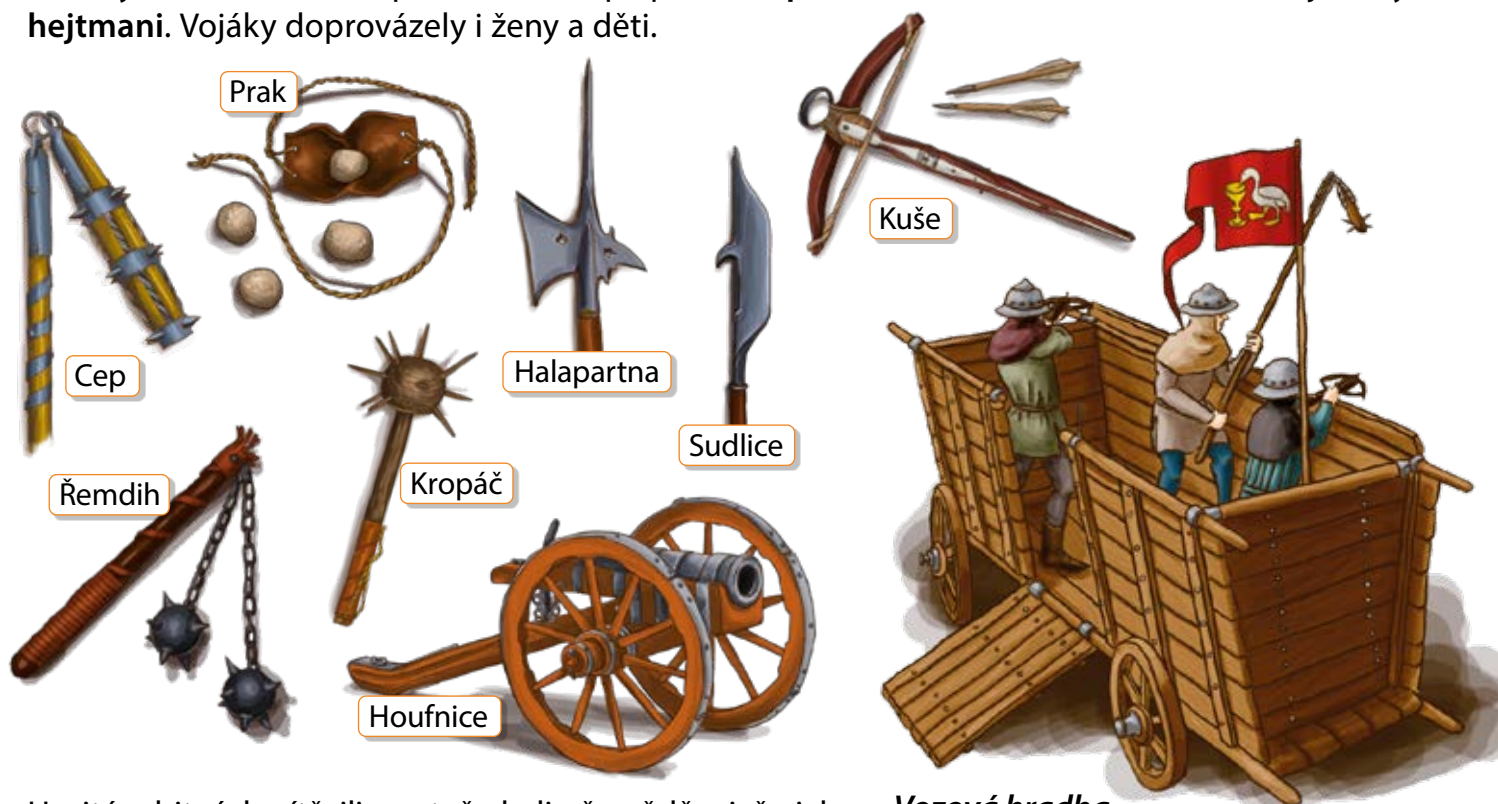
Jeho syn **Václav I.** upevnil postavení země a začal těžit stříbro v Jihlavě. Dcera **Anežka Česká** založila klášter, pomáhala potřebným.

Přemysl Otakar II. byl nejmocnějším panovníkem tehdejší Evropy. Své království zdvojnásobil. **Václav II.**, syn Přemysla Otakara II., byl vězněn svým strýcem **Otou Braniborským** (snaha o uchvácení trůnu). Osvobodili ho čeští šlechtici. Razil mince – **pražský groš**, podporoval vzdělání. **Václav III.** vládl pouze jeden rok, byl **zavražděn roku 1306 v Olomouci** – tím **vymřeli Přemyslovci po meči**.

12. HUSITSTVÍ

ZBRANĚ HUSITŮ

Husitská vojska tvořili především prostí obyvatelé. Tomu odpovídal i způsob husitského válečnictví. Husité měli nedostatek zbraní, a tak si **na zbraně upravili zemědělské nářadí** – cepy, kosa nebo sekery. Z dřevěných bojových vozů husité při bitvách sestavovali nedobytné **vozové hradby**. Také začali mezi prvními v Evropě používat **palné zbraně**. Veliteli husitského vojska byli **hejtmani**. Vojáky doprovázely i ženy a děti.

Husité v bitvách vítězili, protože byli přesvědčeni, že jako pokračovatelé myšlenek Jana Husa bojují za správnou věc. Měli dokonce jakousi svoji hymnu – **píseň Ktož jsú boží bojovníci**. Ta jim dodávala odvahu a sílu. Pátá křížová výprava se **v roce 1431 u Domažlic** dala na útěk, jen co slyšela zpěv blížících se husitů.

HUSITSKÁ KULTURA

Během husitských válek bylo zničeno velké množství kulturních památek, obrazů a soch. Jednou z dochovaných významných památek této doby je **Jistebnický kancionál** (sbírka duchovních písní v latině i češtině). Obsahuje známé písně: **Ktož jsú boží bojovníci** a **Povstaň, povstaň, veliké město pražské**.

Vozová hradba

Bojové vozy husité srazili k sobě, kola svázali řetězy a vytvořili tak vozovou hradbu, která sloužila jako opevnění. Vozovou hradbu využili např. ve vítězné bitvě u Sodoměře v roce 1420.

Píseň Ktož jsú boží bojovníci v Jistebnickém kancionálu

ZAPAMATUJ SI!

Na přelomu **14. a 15. století** vyvolává **chování církve** u obyčejných lidí nespokojenost. O nápravu církve se snažil kněz a učitel na univerzitě **Jan Hus**. Byl však **6. července 1415 upálen**. Husovo učení dál šířili jeho stoupenci – **husité**. Založili nové město **Tábor**. Husitům velel hejtman **Jan Žizka z Trocnova**. Proti husitům bylo uspořádáno **5 křížových výprav**. Všechny skončily **vítězně pro husity**. Mezi husity však začaly narůstat rozpory. **Bitvou u Lipan roku 1434 husitské vojsko zaniká**. **České země zůstaly po husitských válkách velmi zpustošené**.

Mistr Jan Hus před kostnickým koncilem
(Obraz českého malíře 19. století Václava Brožíka je na Staroměstské radnici v Praze.)

ČJ Zahraj si se spolužáky scénku.

- Rozdejte si role (Jan Hus, král Zikmund, církevní představitelé, písař...).
- Vyzkoušej si obhajobu Mistra Jana Husa před koncilem v Kostnici.

HV ČJ Zpívej jako boží bojovník!

- Poslechni si píseň husitů Ktož jsou boží bojovníci. Nahrávku najdeš na internetu (www.youtube.com).
- Nauč se první sloku upravené verze písně a ve třídě si ji společně zazpívejte.

*„Kdož jste boží bojovníci
a zákona jeho,
prostež od Boha pomoci
a doufejtež v něho,
že konečně s ním vždycky zvítězíte.“*

👤 Po stopách husitů:

S pomocí encyklopedií nebo internetu zjistí, kde najdeš:

- sochu Jana Husa
- sochu a pomník Jana Žižky
- Betlémskou kapli
- Maroldovo panoráma.

Naplánujte si společně třídní výlet k nejbližší památce na husitské období.

HV Poslechni si symfonickou báseň od českého skladatele Bedřicha Smetany Tábor z cyklu Má vlast.

PČ Vytvoř si maketu (repliku) některé z husitských zbraní z kartonu, škrabového papíru, špejlí, moduritu, modelíny apod.

ZOPAKUJ SI:

1. Kdo byl Jan Hus a co o něm víš?
2. Kdo vedl husitské vojsko do vítězných bitev?
3. Vysvětli, co to byly křížové výpravy.

4. Jmenuj některé zbraně husitů.
5. Popiš zánik husitského hnutí v Čechách.
6. Které jsou hlavní znaky gotických staveb?

14. NÁSTUP HABSBURKŮ NA ČESKÝ TRŮN

Smrtí Ludvíka skončila vláda rodu Jagellonců na českém trůnu. O uvolněný český trůn byl veliký zájem. Čeští stavové nakonec vybrali a zvolili roku 1526 českým králem Ferdinanda I. Habsburského.

Nástupem Habsburků na český trůn začíná nové období v dějinách lidstva – novověk.

CO TO JE?

Stavy – vyšší a nižší šlechta, měšťané a duchovenstvo.

Erb rodu Habsburků

ZVOLÍME FERDINANDA! SLÍBIL NÁBOŽENSKOU SVOBODU, SÍDLO V PRAZE, ČESKÉ RÁDCE A OCHRANU PŘED TURKY.

FERDINAND I. HABSBURSKÝ
USEDÁ NA ČESKÝ TRŮN.

Habsburkové byli vlivný panovnický rod, který vládl ve střední Evropě a Španělsku. Pocházel původně ze Švýcarska. České království se tak stalo na 400 let součástí mocného soustátí, které tvořilo spolu s Uherskem a rakouskými zeměmi.

1 Zopakuj si, která historická období předcházela novověku.

2 Vyjmenuj hlavní důvody zvolení Ferdinanda českými stavy. Co všechno českým stavům slíbil? (Komiks ti napoví.)

CO TO JE?

Soustátí – spojení (sdružení) více států a národů do jednoho svazku.

Mapa habsburské říše (soustátí) v 16. století

■ české země
■ rakouské země
■ uherské země
— současná hranice České republiky

Ferdinand I. Habsburgský
(první zvolený Habsburk na českém trůně)

Ferdinand I. se projevil jako schopný a vzdělaný vladař. Za své sídlo si zvolil město Vídeň. Zavázal se sice zachovat všechna práva stavů, ale postupně se snažil jejich moc omezovat.

Prosazoval **katolickou víru** na úkor jiných náboženství. Usiloval o vybudování silného státu, který by řídil výhradně panovník. Každý pokus stavů o odpor proti králi byl potlačen a potrestán. **Vliv českých zemí na habsburské panovníky tak neustále slábl.**

Po smrti svého otce Ferdinanda I. se ujímá vlády **Maxmilián II.** Za jeho panování začíná období **náboženské svobody** – svoboda vyznání i jiného náboženství než katolického.

Maxmilián II. Habsburgský
(syn Ferdinanda I.)

Mince za vlády Maxmiliána II. (16. století)

Rudolf II. Habsburgský
(syn Maxmiliána II.)

Pro České království se ukázala jako nejpřínosnější vláda **Rudolfa II.** Přestěhoval královský dvůr z **Vídně do Prahy**. Praha se tak stala díky přítomnosti panovníka důležitým ekonomickým, politickým i kulturním centrem.

Rudolf získal v mládí velmi dobré vzdělání u španělského dvora. V prvních letech vládnutí se projevil jako velmi **zdatný a energický panovník**. Ale stále více jej odváděly od vladařských povinností jeho **zájmy** – umění, alchymie, astrologie, medicína, přírodní vědy.

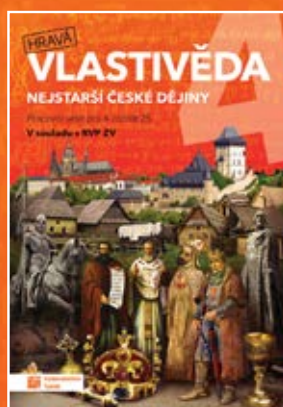

RUDOLF II. V DÍLNĚ ALCHYMIŠTY A S ASTROLOGEM JANEM KEPLEREM

Učebnice Hravá vlastivěda 4:

- Sestavili ji odborní pedagogové na základě svých zkušeností s výukou na 1. stupni ZŠ.
- Celkem 56 stran je přehledně rozděleno do 14 kapitol.
- Každé ucelené téma je zakončeno projektem Výprava za poznáním.
- Moderní a plnobarevný design podporuje motivaci a kreativitu žáků.
- Texty doprovázejí barevné kresby a fotografie.
- Obsahuje další náměty i v rámci mezipředmětových vztahů.
- Součástí učebnice je také příloha s časovou osou nejstarších českých dějin.

Učebnici doplňuje pracovní sešit určený k procvičování probraného učiva:

Další učebnice a pracovní sešity z řady Hravá vlastivěda pro 4. a 5. ročník:

ISBN 978-80-87881-98-9

9 788087 881989

Učebnice je připravena v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem.